

Микола ПОСІВНИЧ

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ В 1939–1941 РОКАХ

У статті висвітлено один із найбільш невідомих епізодів життя та діяльності Степана Бандери в м. Кракові в 1939–41 рр. Показано умови, в яких проживав і творив Провідник ОУН. Саме в цей період сформувався основний міф про Степана Бандеру не лише як терориста, а й «нацистського колаборанта та головного помічника» Гітлера в Україні. Вивчення цих сторінок життя Степана Бандери дадуть змогу краще зрозуміти його постать, погляди, вчинки та мотиви прийняття тих чи тих рішень в контексті складних життєвих реалій і тогочасних викликів.

Ключові слова: Організація Українських Націоналістів (ОУН), ідеологія, Німеччина, державотворча діяльність.

Провідникові ОУН Степану Бандері присвячено велику кількість різного роду досліджень, але зробити належний аналіз життя й діяльності та визначити його місце в історії офіційна історична наука ще не спромоглася. В українській і зарубіжній історіографії період 1939–41 рр. є мало дослідженим, оповитим різними міфами та не підтвердженими припущеннями.

З початком Другої світової війни, 13 вересня 1939 р., у воєнному хаосі в'язні-націоналісти визволили Степана Бандеру з брестської камери-одиночки і разом подалися в південно-західному напрямку. Із Сокаля він із Дмитром Маївським відправляється до Львова, куди прибуває 27 вересня та мешкає в будинках собору св. Юра. Протягом двох тижнів він налагоджує підпільну діяльність ОУН, зустрічається з українськими громадсько-політичними діячами, зокрема з мит. Андреем Шептицьким. За словами очевидців, про цей період С. Бандера згадував: «Там не було можливим що-небудь почати. Західна Україна виглядала немов людина, якій паде щось на голову й вона не має змоги тому запобігти. Піднесені вгору руки, закриті очі й... жде, коли це “щось” вже впаде». У другій половині жовтня 1939 р. Бандера покинув Львів і разом з братом Василем та з чотирма членами ОУН нелегально перетнув у напрямку Рави-Руської радянсько-німецьку демаркаційну лінію¹.

¹ *Бандера С.* Мої життєписні дані / С. Бандера // Воля і Батьківщина. – Львів, 1999. – Ч. 1 (14/30). – С. 9; *Малащук Р.* З книги мого життя / Р. Малащук. – Торонто, 1987. – Т. 1. – С. 198; Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах і спогадах / [записи і упоряд. Г. Дем'яна]. – Львів, 2006. – С. 444; *Пастух Р.* Родинний архів Степана Бандери. Документи, спогади, пошуки / Р. Пастух. – Дрогобич, 2008. – С. 29, 66; *Арсенич П.* Степан Бандера та його родина / П. Арсенич, Г. Бурнашов, Б. Яневич. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 19–21, 25–27, 34, 45–47.

У листопаді 1939 р. С. Бандеру було скеровано на два тижні в готель «Рояль» у м. П'єшт'яни (суч. Piešťany, Трнавський край, Словаччина) на лікування ревматизму, разом з іншими понад трьома десятками звільнених із польських тюрем українських політичних в'язнів, які перебували під керівництвом Богдана Кравціва та місцевого лікаря-українця д-ра Рихла². Про цю атмосферу С. Бандера писав: «Серед них було багато визначних провідників націоналістичного руху на ЗУЗ. До Піщан приїхало ще декілька провідних членів ОУН, які були в останньому часі активні в організаційній праці на ЗУЗ, на Закарпатті і на еміграції. Це уможливило відбутися в Піщанах низку нарад провідного активу ОУН, на яких проаналізовано ситуацію, дотогочасний розвиток визвольної боротьби, внутрішньо-організаційні справи в краю і за кордоном. На цих нарадах викристалізувалася низка справ, важливих для дальшої боротьби ОУН, що вимагали розв'язання»³. На початку 1940 р. Бандера пробув цілий тиждень у вишкільному таборі ОУН у с. Завберсдорф (тепер округ Баден, федеральна земля Нижня Австрія) на чолі з комендантом Олексою Гасином⁴.

У 1939–40 рр. Степан Бандера зробив декілька поїздок в організаційних справах, зокрема, у Краків, Відень, Рим. В одному з міст Північної Італії відбулася зустріч з Андрієм Мельником, на якій обговорено концепції подальшого розвитку ОУН. На думку С. Бандери, для збереження незалежності націоналістичного руху А. Мельнику потрібно було з частиною Проводу ОУН під час війни діяти у нейтральній країні (напр., Швейцарії), яка зможе зберегти свій статус-кво між Німеччиною і Західними державами. Одночасно – створити також два політично-оперативні закордонні центри: у Німеччині та в США, які мають втримувати політичний та організаційний зв'язок з ПУН, але коли б це було унеможливлене для котрогось із них, вони мають діяти самостійно. ОУН також має заявити про свою цілковиту підтримку Фінляндії, яка бореться за незалежність у війні з СРСР⁵.

Розбіжності між двома поколіннями в Організації призвели до створення 10 лютого 1940 р. у м. Кракові Революційного Проводу (далі – РП) на чолі з С. Бандерою. До його складу увійшли провідні крайові члени ОУН. Для полагодження конфлікту в ОУН було створено «Окрему комісію», до якої входили Ріко Ярий, Омелян Сенік (від ПУН), Роман Шухевич, Іван Габрусевич та Степан Ленкавський (від РП ОУН). Після довгих переговорів, 5 квітня 1940 р., Голова ПУН А. Мельник та С. Бандера мали зустріч у Римі, під час якої вони висловили свої погляди й залишилися на

² *Книги 3. Перед походом на Схід. Спогади і матеріали до діяння Організації Українських Націоналістів у 1939–1941 роках* / З. Книш. – Торонто: «Срібна сурма», 1959. – Част. I. – С. 174–179; *Михайлюк Б. Бунт Бандери* / Б. Михайлюк. – Б.м.в, 1950. – С. 54.

³ *Московські вбивці Бандери перед судом* / [під. ред. Д. Чайковського]. – Дрогобич, 1992. – С. 444.

⁴ *Книги 3. Перед походом на Схід...* – Част. II. – С. 15; Лист Степана Бандери до Андрія Мельника від 10 серпня 1940 р. // *Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали* / [упоряд. М. Посівнич]. – Тернопіль: Астон, 2008. – С. 261–297; *Кук В. Степан Бандера (1909–1999 рр.)* / В. Кук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – С. 11–12.

⁵ *Бандера С. В десяту річницю створення Революційного Проводу ОУН* / С. Бандера // *Перспективи української революції*. – Київ, 1999. – С. 182; Лист Степана Бандери до Андрія Мельника від 10 серпня 1940 р. – С. 261–297.

попередніх позиціях. Окрім того, С. Бандера передав А. Мельнику два листи – від себе та Ярослава Стецька⁶.

У червні 1940 р. А. Мельник категорично відхилив пропозиції «Окремої комісії», і конфлікт переріс у відкриту конфронтацію. 13 серпня 1940 р. А. Мельник видав відозву до українських націоналістів, в якій піддав критиці дії Бандери й Стецька та закликав до зберігання порядку і єдності у лавах Організації. Згодом, 25 вересня 1941 р., скликаний Головний революційний трибунал визнав С. Бандеру винним у тайному перевороті проти ПУН та його Голови, у розгортанні бунту та поширенні анархії в Організації. Бандеру було виключено з ОУН і засуджено до смертної кари. Останню спробу залагодити конфлікт 19 серпня 1940 р. зробив Бандера, підписавши відозву про підпорядкування Голові ПУН. Щодо цього конфлікту, то потрібно пам'ятати про ступінь зацікавлення та роль іноземних спецслужб, передусім німецької і радянської, які його поглиблювали через власну агентуру⁷.

Очолити РП ОУН, Степан Бандера, за спогадами Ярослава Стецька, розкрив себе як вдумливий аналітик і з різних позицій дуже вдало умів розглядати всякого роду проблеми. Він вступав у постійні дискусії і часто під впливом ґрунтовних аргументів змінював власну думку чи позицію. Важливість нарад, які проводив С. Бандера, полягала в тому, що на них підпільники аналізували стан ОУН, оцінювали проведені повстанські акції та приймали важливі рішення продовжувати боротьбу в радянських умовах. Ці наради дали змогу виділити деякі спірні моменти діяльності, пов'язані з подіями польського періоду. Адже після розвалу Польщі вийшли з тюрем арештанти і були озвучені всі внутрішні протиріччя, найперше – персональні, які наростали в ОУН від часу її заснування.

Ситуація із підпорядкуванням Революційному Проводу на чолі з С. Бандерою членства ОУН на Західній Україні була наслідком не тільки ідеологічних, стратегічних чи якихось інших чинників, але й персонального знайомства із його членами. Цей факт мав важливе значення, оскільки в ОУН як структурі підпільного типу часто велику роль відігравали особисті якості її членів та взаємостосунки довіри / недовіри між ними.

Після звільнення з польської тюрми в 1939–41 рр. Бандера виявив свої моральні якості, вміння вести за собою, непересічні здібності і колосальний енергетичний потенціал. Потреба чину була чи не найголовнішою прикметою його характеру. За спогадами В. Кука: «Засідання Проводу відбувалися у приватних помешканнях: Степана Бандери, Олекси Гасина, Миколи Лебеда. Постанови й рішення приймалися колегіально, узгіднені, після всебічного їх обговорення, без голосування. Діяльність Проводу була завжди дуже ділова, конкретна й тому результативна»⁸.

Провід ОУН на чолі з Бандерою також організував військові підрозділи на допомогу Фінляндії. Не маючи попередньої підготовленої бази у Франції, висилку членів ОУН затримували, але вдавалося організувати їхнє переправлення за допомогою зв'язків фінських політиків. У цей період у Кракові, на вул. Зеленої № 14, С. Бандера відвідував три рази в тиждень військові курси для рядових членів

⁶ Кук В. Степан Бандера (1909–1999 рр.). – С. 23–24; *Климишин М.* В поході до волі / М. Климишин. – Детройт, 1987. – Т. 1. – С. 269–270.

⁷ Детальніше див.: *Посівнич М.* Степан Бандера / М. Посівнич. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. – С. 121–124.

⁸ Кук В. Степан Бандера (1909–1999 рр.). – С. 24.

ОУН, які були обов'язковими. За браком часу він не пройшов офіцерських (старшинських) курсів. На них викладали впоряд, зброезнавство, ідеологію націоналізму, оборону перед газовими нападами, першу медичну допомогу, склад і організацію армії, картознавство тощо. Багато часу присвячували вправам з орієнтування та швидкого прийняття рішень. Ці курси проходили в дружній атмосфері, хоч під час них панувала сувора військова дисципліна й значні вимоги до курсантів⁹.

Для активізації діяльності й підняття антирадянського повстання в Західній Україні 10 березня 1940 р. РП ОУН на чолі з С. Бандерою ініціював створення Повстанського штабу. Його керівником став Дмитро Грицай – «Сірко», і до складу входили: Олекса Гасин – «Тур» (заступник), Володимир Гринів – «Суп» (заступник начальника з оргсправ), Микола Лебідь – «Чорт» (військова розвідка), Осип Карачевський – «Свобода» (військове навчання), Роман Шухевич – «Щука» (кур'єрський зв'язок), Павло Клим (військове постачання), Василь Кук – «Медвідь» (загальне постачання), Євген Врецьона (керівник санітарного напрямку). Для проведення повстання та посилення мережі ОУН-р в Західній Україні з Кракова скеровували групи досвідчених підпільників та військових спеціалістів – «Пробойові відділи». Їхні кандидатури після особистої співбесіди затверджував Провідник ОУН-р. Також Степан Бандера доручив фактичну організацію військової розвідки Миколі Арсеничу – «Михайлові», а на початку квітня 1941 р. – керувати Службою безпеки ОУН-р. Перед СБ було поставлено низку завдань: протидія агентурній діяльності НКВД і Гестапо; організація охорони провідних діячів ОУН-р; контроль за дотриманням конспірації членством; дотримання внутрішньоорганізаційної безпеки; розвідка, контррозвідка та організація диверсії¹⁰.

Історичне значення мав Маніфест ОУН, виданий у грудні 1940 р. У ньому зазначено: «Ми, українці, підносимо прапор боротьби за свободу народів та людини. Боремося за визволення українського народу та всіх поневолених Москвою народів. Кличемо революціонерів усіх поневолених Москвою народів до спільної боротьби та співпраці з українськими революціонерами-націоналістами. І тільки через повний розвал московської імперії і шляхом Української Національної Революції та збройних повстань усіх поневолених народів здобудемо Українську державу та визволимо поневолені Москвою народи. Віримо і знаємо, що близький вже час, коли здійсниться завітня мрія наших батьків і з крові довгої черги героїчних поколінь спалахне вогонь народного гніву. Встане Україна і розвіє тьму неволі!»¹¹.

На початку 1941 р. за ініціативи С. Бандери, С. Ленкавського, Б. Левицького та І. Міtringи було створено Комісію поневолених народів. До неї увійшли представники еміграційних груп з Грузії, Білорусії, Азербайджану, Туркменістану, а їхнім офіціозом стало видання «Наш Фронт»¹².

На вул. Дітля в м. Кракові 31 березня – 3 квітня 1941 р. на Другому Великому Зборі ОУН Степана Бандеру – «Сірого» – обрали Головою Проводу. Головували на

⁹ *Посівнич М.* Степан Бандера. – С. 124.

¹⁰ Там само. – С. 126–127.

¹¹ ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 // Видання ЗЧ ОУН. – Б. м. в., 1955. – С. 21–23.

¹² *Стецько Я.* Спогади. (Записи д-ра А. Бедрія 17-23.06.1985 р.) / *Я. Стецько* // Архів ЦДВР. – С. 33–34; *Мудрик-Мечник С.* Закордонні Частини ОУН: внутрішні справи і діяльність в еміграції / *С. Мудрик-Мечник.* – Б. м. в., 1996. – С. 15.

ньому Михайло Кравців та його заступник Володимир Горбовий, а обов'язки секретарів виконували Ярослав Старух і Михайло Палідович. У його роботі брало участь 70–100 осіб, з яких було 68 учасників з правом голосу та 16 – делегати з території УРСР. Робочі наради й пленарні засідання комісій і підкомісій відбувалися у різних приватних помешканнях, найчастіше на вул. Зелений № 20. На цьому Зборі С. Бандера виголосив велику доповідь щодо комплексу революційної стратегії ОУН. Його кандидатуру запропонував Дмитро Мирон – «Орлик» – та підтримали інші чільні діячі ОУН (Я. Стецько, С. Ленкавський, В. Кук, М. Климишин). Описуючи підготовку Збору в Кракові, М. Климишин зазначав: «Всі проекти різних комісій сходилися в одних руках С. Бандери. Я подивляв усебічне охоплення справ, якими він у той час керував. Я подивляв, як він з повним знанням підходив до справ... Часто бувало, що він знімав з пляну нарад якусь справу, відкладаючи її до наступного дня, і хоч наради тягнулися до пізної ночі й ранком починались наново, він приносив свій проект розв'язки проблеми, широко та усебічно розпрацьований»¹³.

До складу Проводу на чолі з С. Бандерою ввійшли: Я. Стецько – перший заступник та ідеологічно-політичний референт; М. Лебедь – другий заступник і куратор СБ; С. Ленкавський – референт пропаганди; В. Кук – організаційний референт; О. Гасин – військовий референт; М. Климишин – фінансово-господарський референт. Також членами Проводу були: Провідники Крайових ексекутив ОУН в Україні та Провідники Країв – Генерального Губернаторства (територія окупованої Польщі), Німеччини, Австрії. Через різні обставини вони в нарадах Проводу постійної участі не брали й були підзвітні напряму Провідникові ОУН. Кожен референт Проводу формував відділ із фахово підготовлених працівників, які організували оперативне виконання постанов Проводу та готували проекти нових рішень. За виконання прийнятих постанов та інструкцій відповідали референти і звітували про це на засіданнях Проводу, а в міжчасі – Провідникові. На Зборі було обрано Генеральним суддею Володимира Горбового, Михайла Кравціва – Генеральним контролним, Велику раду для контролю над діяльністю Проводу, а також було прийнято устрій, програму і символіку ОУН. Затверджено привітання «Слава Україні! Героям Слава!», червоночорний організаційний прапор та один із найголовніших постулатів українського визвольного руху «Свобода народам, свобода людині»¹⁴.

Бачачи неминучість війни між окупантами Польщі – Гітлером і Сталіном, Бандера вважав, що в цьому збройному конфлікті можна здобути вимріяну його поколінням Українську державність. 23 червня 1941 р. від імені ОУН за підписом Степана Бандери і Володимира Стахіва було вислано на 14-ти сторінках Меморандум до Гітлера, в якому всіляко наголошено, що основним завданням ОУН є відновлення незалежної Української держави. У меморандумі зазначено: «Якщо навіть німецькі війська при вмарші в Україну будуть спершу привітані, очевидно, як визволителі, то це наставлення може швидко змінитися, коли Німеччина прийде до України без відповідних обіцянок щодо свого наміру відновити Українську Державу [...] українці сповнені

¹³ *Климишин М.* В поході до волі... – Т. 1. – С. 304.

¹⁴ *Патриляк І.* «Встань і борись! Слухай і вір!...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.) / І. Патриляк. – Львів, 2012. – С. 54–55; Літопис УПА. Нова серія. – Київ; Торонто, 2012. – Т. 21: Ярослав Старух. Документи і матеріали / [упоряд. В. Мороз]. – С. 78–80.

рішимости створити умови, які гарантуватимуть національний розвиток у самостійній державі. Кожна влада, яка переслідує свої власні інтереси в побудові нового порядку на східноєвропейському просторі, мусить взяти до уваги цю резолюцію»¹⁵.

Щоб позбавити Німеччину аргументів про відсутність національного представництва, з яким можна вести перемовини, РП ОУН на чолі з С. Бандерою виступив з ініціативою створити спільний комітет, який би представляв усі наявні в еміграції політичні напрями. Для цього в Кракові заснували Український Національний Комітет, який очолив Володимир Горбовий. Від ОУН-р туди входили Ярослав Рак та Степан Шухевич. Учасник цього комітету Лев Ребет зазначав: «Що вся увага гестапо була звернена на роботу “Українського Національного Комітету”... це полегшило рух похідних груп під кордон і його перехід, бо поліції навіть не снилося, що поза акцією комітету, в якому організаційний апарат був дуже заангажований, рівнобіжно йде друга акція, що своїм засягом і наслідками далеко перевищує першу»¹⁶. Також від імені Бандери були спроби домовитися про спільні дії з полковником А. Мельником, який у відповіді 6 липня 1941 р. закликав порозумітися і стати під одним Проводом. Своєю чергою, Я. Стецько у розмовах з Я. Гайвасом пропонував включити до складу уряду представників ПУН¹⁷.

Провідник ОУН не пішов на тісну співпрацю з окупантом України – нацистською Німеччиною на чолі з Адольфом Гітлером. Замість зрадницького союзу Степан Бандера – «Бийлихо» – обрав шлях безкомпромісної боротьби. З тактичних міркувань Бандера і Провід ОУН в лютому-березні 1941 р. домовилися з німецьким військовим командуванням про вишкіл Дружин Українських Націоналістів (батальйони «Нахтігаль» і «Роланд»), які мали воювати на території України проти СРСР за відновлення державності. Їх створювали з розрахунком, що в майбутньому вони зможуть стати базою для формування регулярної Української армії. У середині травня 1941 р. їхній вишкіл відвідали С. Бандера і М. Лебедь, які виступили перед курсантами з промовами на урочистому мітингу¹⁸.

На початку німецько-радянської війни Похідні групи ОУН проголошують створення органів місцевої влади в містах і селах, залишених радянською адміністрацією. Німецьку адміністрацію та війська ставили перед фактом, що вже місцеве населення обрало своїх голів міст, сільських війтів, сформувало українську поліцію, а у Львові 30 червня 1941 р. ОУН проголосила Акт відновлення Української державності та створила уряд – Українське Державне Правління. Роль Бандери в проголошенні Акта 30 червня була однією з основних: він був співавтором тексту, ініціатором

¹⁵ Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів: у 4-х т. / [зібрав і упоряд. В. Косик]. – Львів, 1997. – Т. 1 (1941) – С. 58–87; *Гунчак Т.* ОУН і нацистська Німеччина: між колабораціонізмом і резистансом / Т. Гунчак // Український визвольний рух. – Львів, 2007. – Зб. 11. – С. 65–66.

¹⁶ *Шанковський Л.* Похідні групи ОУН / Л. Шанковський. – Мюнхен, 1958. – С. 87; *Ребет Л.* Світла і тіні ОУН / Л. Ребет. – Мюнхен, 1964. – С. 99.

¹⁷ *Кентій А.* Збройний чин українських націоналістів 1920–1956. Історико-архівні нариси / А. Кентій. – Київ, 2005. – Т. 1: Від української військової організації до організованого українського націоналізму. 1920–1942. – С. 235–236.

¹⁸ *Дружини українських націоналістів у 1941–1942 роках.* – Б. м. в., 1953. – С. 6, 109–110; *Кальба М.* Дружини Українських Націоналістів / М. Кальба. – Детройт, 1992. – С. 45–53.

його оприлюднення та взяв на себе відповідальність за його суть перед німецькою окупаційною владою¹⁹.

Отож, основним міфом про Степана Бандеру стає штамп не лише терориста, а й нацистського колаборанта та головного помічника Гітлера в Україні. Відкидають при цьому антинацистську боротьбу ОУН і УПА, його арешт і вбивство рідних. Не довіряючи нацистам, ОУН і Бандера проголосили Акт відновлення Української державності без погодження із «союзниками», незважаючи на надмірне захвалювання Гітлера. Німецька окупаційна влада відразу зорієнтувалася, що її поставили перед dokonаним фактом, та обдумувала, як ліквідувати таке зухвале самоуправство.

У планах становлення «Нової нацистської Європи» про таку державу, як Україна, не могло бути й мови. Уряд на чолі з Я. Стецьком гестапо заарештувало та відправило по тюрмах і концтаборах. 3 липня 1941 р. відбулися двосторонні переговори С. Бандери, Володимира Горбового, Василя Мудрого, Степана Шухевича, Віктора Андрієвського із заступником державного секретаря Ернестом Кундтом, доктором Фюлем, суддею фон Бюловим і полковником Альфредом Бізанцем у Кракові з приводу Акта 30 червня²⁰. Щоб схилити С. Бандеру до співпраці та відкликати Акт 30 червня, 5 липня 1941 р. гестапівці арештували його біля Белза і через Люблін відіслали до Кракова. Наступного дня його викликав на розмову шеф уряду Генеральної Губернії Бюглер та вимагав припинити діяльність УНК і відмовитися від проголошеного Акта. Після негативних відповідей його взяли під домашній арешт і разом із дружиною Ярославою та дочкою Наталкою відправили 9 липня в Берлін, де помістили в тюрму гестапо на Ліхтерфельде-Ост.

У столиці III Райху з С. Бандерою постійно працювали полковник Абверу Ервін Штольце, СС-штурмбанфюрер Вайнман та проф. Маркерт з ОКВ. 25 липня його перевели під домашній арешт у Берліні на вул. Дальманштрассе № 8. У колишньому польському посольстві професори Ганс Кох і Герхард фон Менде проводили з Бандерою, Стецьком, Стаховим консультації. Бандері і Стецькові запропонували створити підконтрольну Крайову раду, згодом Дорадчу раду при Райхскомісаріаті. У цей час відбулися численні розмови Бандери і Стецька з військовиками та партійними чиновниками багатьох відомств. Також Бандера і Стецько писали різноманітні послання, пояснення, комунікати, декларації і меморандуми на ім'я Гітлера, Ріббентропа, Розенберга та інших діячів нацистської Німеччини²¹.

14 серпня 1941 р. С. Бандера після висловлених вимог проф. Ганса Коха написав відкритий лист райхсміністрові Розенбергу з неприйнятністю відкликання УДП і призупинення діяльності ОУН. 11–12 вересня проф. Маркерт, проф. Г. Кох, проф. Герхард фон Менде проводили бесіди з С. Бандерою, Я. Стецьком, В. Стаховим і Ріко Ярим, щоб ОУН «віддала долю України в руки Німеччини, конкретно її Фюрера

¹⁹ ОУН в 1941 році. Документи. – Київ, 2006. – Ч. 2 / [упоряд.: О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук]. – С. 357–371; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів / [під. ред.: Я. Дашкевича, В. Кука; упоряд. О. Дзюбан]. – Львів; Київ, 2001. – С. XXI–XXII.

²⁰ Україна в Другій світовій війні у документах... – Т. 1. – С. 109–113.

²¹ Там само. – С. 130, 211–212, 236–242; *Стецько Я.* 30 червня 1941: Проголошення відновлення державности України / Я. Стецько. – Торонто; Нью-Йорк; Лондон: УВС, 1967. – С. 267–273.

з терпеливим очікуванням на остаточну перемогу», інакше всіх очікують арешти і концтабори²².

Після успіхів Вермахту на початку вересня 1941 р. на Східному фронті, коли стало очевидним, що Червону армію буде оточено і доля Києва уже вирішена, в Берліні почали діяти рішучіше щодо українських націоналістів. 15 вересня 1941 р. Бандеру було відправлено в центральну тюрму гестапо, в камеру № 29, на Принцрегентштрассе. Одночасно з тим було проведено масові арешти членів ОУН на всіх окупованих німцями територіях в Україні і Європі й в ув'язненні опинилися півтори тисячі оунівців. На початку січня 1942 р. Степана Бандеру розмістили у камері-одиночці № 73 концтабору Саксенгаузен, в спецблоці № 9²³.

Через відмову С. Бандери від співпраці з нацистами його близькі родичі загинули мученицькою смертю, а він сам опинився в концтаборі. Своєю чергою український народ розпочав збройну боротьбу проти нових окупантів. Цей рух Опору переріс у справжню повстанську війну не тільки проти нацистського режиму, а й радянської тоталітарної системи, розтягнувшись на довгі роки. Під іменем Бандери вона набрала масштабності та запеклого характеру, із цим іменем окупанти ідентифікували і пов'язували визвольний рух. Саме активна діяльність Степана Бандери в 1939–41 рр. сформувала міцний фундамент для розвитку ОУН, перетворення її з підпільної організації у визвольний рух та подальшого формування Української повстанської армії.

Mykola Posivnych. Stepan Bandera's state-building activity in 1939–1941

This article highlights one of the most unknown episodes of life and activities of Stepan Bandera in Krakow in 1939–41. It shows the conditions in which the OUN leader lived and worked. At this time the myth of his so-called terrorist activity, Nazi collaboration and assistance to Hitler in Ukraine was created. An explanation of these moments of Stepan Bandera's life gives us a clear understanding of his figure, views, actions, and decision-making conditions in the context of complicated realities of life and the challenges of time.

Keywords: Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), ideology, Germany, state-building activity.

²² *Стецько Я.* 30 червня 1941... – С. 317.

²³ Там само. – С. 320; *Онацький Є.* У Вавилонському полоні / Є. Онацький. – Буенос-Айрес, 1948. – С. 84.